

Gerçekliğin Ayarlarıyla Oynayan Bir Büyük Usta: Julio Cortazar

— Yaz bakalım: Gerçek, başkalarının bize uygulamaya çalıştığı tatsız bir ölçüdür.

— Birimi var mı Hikmet amca?

— Birimi insandır.

Oğuz Atay, Tehlikeli Oyunlar

Kendimi bildim bileli gerçekle gerçek olmayanı birbirinden ayırmakta hayli zorlandığım zamanlar oldu. Belki de bu yüzden, gerçek olanı gerçek değilmiş gibi, gerçek olmayanı da gerçekmiş gibi göstermek bir ahlaki sorun olan yalan söylemek gibi gelmedi bana her zaman. Tabii bu durum günlük hayatta başıma türlü dertler açtığı için bir müddet sonra büyüsunü yitirdi. Ben de başkalarının bize uyguladığı tatsız ölçüye tabi oldum mecburen. Bir istisna dışında tabii. Edebiyat hariç!

Edebiyatta gerçeği mesele yapan, eğip büken hatta yeniden yaratan metinler her dönem başucu metinlerim olmuştur. *Saatleri Ayarlama Enstitüsü*'nden *Yüzyıllık Yalnızlık*'a, *Puslu Kıtalar Atlası*'ndan *11/22/63*'e zamanı ve gerçeği bir oyunun parçası yapan romanlar kişisel okuma kanonumun ant eserleridir. Özellikle de "Büyülü Gerçekçilik" denilen Latin menşeli edebî türe ait eserleri ilk gençliğimden bu yana döner döner okurum.

Latin Amerika edebiyatı bütün dünyada olduğu gibi bizde de bir hayli revaçta son zamanlarda. "Coğrafya kaderdir." dediği söylenir İbn-i Haldun'un, yüzyıllarca önce. Evet, bence de coğrafya kaderdir. Ve aynı zamanda coğrafyaların da bir kaderi vardır. Latin Amerika ülkelerinin pek çoğuyla bizim, coğrafyalarımızın kaderinin birbirlerine olan yakınlığı, benzer acıları yaşamış olmamız ve başka sosyolojik benzerlikler yüzünden kendime oldum olası çok yakın bulurum Latin yazarları. Neruda, Marquez, Borges, Llosa ve Fuentes yazdıklarıyla hepimizin ufkunu açmaya devam ediyorlar ve edecekler. Ama özellikle iki yazarın, Guillermo Cabrera Infante'nin ve Julio Cortazar'ın, ülkemizde diğer Latin Amerikalıların gölgesinde kaldığımı düşündüğümden bu yazımda Cortazar'dan ve onun dev eseri *Seksek*'ten bahsetmeye çalışacağım. Başka bir yazıda da Infante'nin *Kapanda Üç Kaplan*'ına göz atarız. *Kapanda Üç Kaplan*, belki de James Joyce ya da Georges Perec ayarında devasa yazarların yapıtlarıyla karşılaştırılabilir ve bu karşılaştırmadan hiç de mağlubiyetle ayrılamayacak kadar güçlü bir eser. Kitabın kahramanı Havana; kullanılan dil sokak Kübacası. Küba'nın başken ti Havana'nın devrim öncesi gecelerinden bir tanesini anlatıyor aslında kitap. Yer yer kelime oyunları ile zorlasa da okuru, son sayfayı okuyup kitabı kapattığımızda hissettiğiniz tek şey sarsıntı oluyor, çok ciddi bir sarsıntı... Dediğim gibi bir ara Infante'ye geniş geniş bakacağız, şimdi Cortazar'a dönelim.

Cortazar, benim için en çok, büyük şehirde ne yapacağımı bilemeyen ancak taşra sıkıntısından da içi iyice bulanmış ergenlik hallerimin son demleri demek. Kastamonu'dan, baba evinden üniversiteyi kazanıp Eskişehir'e ilk geldiğim zamanlar hissettiğim ne varsa, bambaşka bir ülkede, bambaşka kelimelerle ama benzer ruh hali ve sıkıntıyla anlatmış sanki üstat. En çok da bu yüzden dilimize çevrilen her yeni metni içimde heyecan fırtınası yaratmakta.

1914 yılında Brüksel'de doğan Julio Cortazar, Arjantin'de okuyup çeşitli işlerde çalıştı bir süre. İktidardaki Peron hükümetiyle yaşadığı derin anlaşmazlıklar nedeniyle çok sevdiği ülkesinden ayrılıp Fransa'ya yerleşti. 1950 ve 1960 yılları arasında çeşitli öykü kitapları yayımlayan Cortazar, asıl ününü ve tanınırlığını kült romanı *Seksek* ile kazandı.

Julio Cortazar, 1963 yılında yayımlandığı *Seksek* adlı romanında, geleneksel anlatım şekilleri ve edebî teknikleriyle ince ince dalgasını geçer. Bir cümleyle özetlemeye çalışırsak "gerçekliğin dayattığı saçmalığın içinde biçimlenen bir dünyada, amaçları sekseğin son halkası gökyüzü'ne ulaşmak olan bir grup insanın hikâyesidir" *Seksek*. Kitabın omurgasını dil meselesi oluşturur. Dilin neredeyse bütün imkânlarını zorlayan deneysellik arayışıyla günlük yaşamın sıradanlığını o kadar ustaca bir araya getirir ki ancak Joyce'nin *Ulysses*'i ile ya da Proust'un *Kayıp Zamanın İzinde*'si ile mukayese edilebilir. Kimi eleştirmenlerce "antiroman" olarak da nitelenen kitap, yirminci yüzyılın en etkileyici ve özgün eserlerinin başında gelmektedir.

Kitap 115 bölümden oluşur. İlk 56 bölüm asıl romanı oluşturur. Elli altıncı bölümü bitirdikten sonra ortalama okuru uyarır Cortazar ve der ki: "Ey okur, roman bitti!" Bundan sonra kitaba devam etmek isteyenleri çetin bir sınav beklemektedir. O bölüme kadar normal seyirde aktığını düşündüğümüz roman, eğer okumaya devam etmek istersek, sıçramalı bir metine dönüşür. Kitabın ismi olan *Seksek* de buradan gelmektedir zaten. Oyun başlamıştır. Elli altıncı bölümden sonra "okunması zorunlu olmayan bölüm" çıkar karşımıza. İkinci okumaya yetmiş üçüncü bölümle başlamamızı önerir Cortazar. Ve sonra bölümden bölüme sıçramaya başlarız. 73-1-2-116-3-84-71-5-81-74-6-7-8-93-68-9-104-10-65-11... diye devam eder gideriz. Kâh başına döneriz romanın, kâh ortasına, oradan tekrar başa ve sona ve ortaya...

Ustalığı şuradadır Cortazar'ın: Kitap üç farklı şekilde okunabilmektedir:

- 1) Alırsınız elinize, söz dinleyen bir okur olarak ilk 56 bölümü okur ve bırakırsınız. Müthiş bir roman okumuş olursunuz.
- 2) Cortazar'ın kurallarıyla oynamazsınız oyunu. İlk bölümden son bölüme kadar sırayla okursunuz. Öyle de okunur. Bu sefer de bambaşka bir roman okumuş olursunuz.
- 3) Cortazar'ın istediği gibi, seksek oynayarak okursunuz.

Cortazar, tek bir romanla üç farklı roman okutur bize. Dile de, bize de, geleneksel roman anlayışına da meydan okuyarak yapar bunu. Ama buna rağmen rahatsız olmak yerine hayranlığımız artar okudukça.

Kendi kültüründen hoşnut olmayan ve Avrupa'nın, özellikle de Paris'in pek çok açıdan nitelikli olduğunu düşünüp oraya yerleşen bir Latin Amerikalının dramının, ait olduğu kültürle yeni karşılaştığı kültürün arasındaki arafta çırpınan Horacio Oliveira'nın trajedisinin romanıdır *Seksek*. İki dünya savaşının bunalımını atlatamamış, Aydınlanma'nın yüksek ideallerinin birer birer elde patladığı yaşlı kıtaya dışarıdan, aynı zamanda da son derece içeriden yapılan sert ve sarsıcı bir eleştirinin romanıdır. Çok uzun süredir yeni baskısı yapılmayan ve eskisine de ulaşılabilen kitabı Can Yayınları tekrar bastı nihayet. Bize de büyük ustayı yeniden ve yeniden okumak düşüyor artık...

Ali Lidar, "Gerçekliğin Ayarlarıyla Oynayan Bir Büyük Usta: Julio Cortazar"

<https://www.fikirtepediya.com/edebiyat/gercekligin-ayarlariyla-oynayan-bir-buyuk-usta-julio-cortazar/>

(Yayın Tarihi: 11 Mayıs 2024).